

BO‘LAJAK TARBIYACHILARNING KASBIY METODIK KOMPETENSIYALARI MOHIYATI

Sultansaidova Mushtariy Abzalxanovna
Nizomiy nomidagi TDPU Maktabgacha ta’lim
texnologiyasi kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya. Maqola maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining kasbiy metodik kompetensiyalarining mohiyatiga bag‘ishlangan. Bo‘lajak pedagoglar ta’lim muassasasi talabalarining kasbiy mahoratlarini hosil qilishda ta’lim-tarbiyaning ijtimoiy hayot bilan uyg‘unligini ta’minlash prinsipiga qat’iy amal qilish kerak.

Kalit so‘zlar: kompetentsiya, maktabgacha tarbiyachining kasbiy kompetensiyalari.

Аннотация: Статья посвящена природе профессиональных методических компетенций педагогов дошкольной образовательной организации. При формировании профессиональных навыков студентов образовательного учреждения будущих педагогов необходимо строго придерживаться принципа обеспечения гармонии образования и общественной жизни.

Ключевые слова: компетенция, профессиональные компетенции воспитателя дошкольного учреждения.

Abstract: The article is devoted to the nature of professional methodical competencies of teachers of preschool education organization. It is necessary to strictly adhere to the principle of ensuring the harmony of education and social life in the formation of professional skills of students of the educational institution of future pedagogues.

Keywords: competence, professional competence of a preschool teacher.

Ta’lim tizimini modernizasiyalash va uni shaxs imkoniyatlariga to‘liq moslashtirishga ko‘maklashuvchi zamonaviy ta’lim tizimining asosiy vazifalaridan biri ham, ta’lim oluvchilarda tashabbuskorlik, mustaqillik, kreativlik sifatlarini qaror toptirish va rivojlantirishdan iborat etib belgilangan. Shu nuqtai nazardan yondoshadigan bo‘lsak, mutaxassislar tayyorlash tizimini modernizasiyalash, pedagogik faoliyat samaradorligini ta’minlashning asosiy shartlaridan biri - ularda kasbiy faoliyatga nisbatan ijodiy yondoshuvini rivojlantirishdan iborat. 2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot strategiyasida fan ta’lim sohasini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilgan bo‘lib, xususan maktabgacha ta’lim sohasini ham yuksaltirishga katta e’tibor berilmoqda. Ta’limni yuksaltirishda

avvalo maktabgacha ta'lim sohasini isloh qilishdan boshlandi. Bu esa ta'limning yanada samarali bo'lishiga imkoniyat yaratadi. Shu bilan birga aytishimiz mumkinki ta'lim sohasini rivojlantirish faqatgina ta'limga emas balki ta'lim beruvchi pedagog-tarbiyachiga uzviy bog'liq ekanini unutmashimiz lozimdir. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan pedagogika sohasini rivojlantirish bo'yicha alohida dastur ishlab chiqish, ushbu tizimni boshqarish infrastrukturasi takomillashtirish vazifasi qo'yilib, ilmiy-metodik ta'minotni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Bo'lajak pedagoglar ta'lim muassasasida kundalik ijtimoiy-siyosiy voqeyeliklarni tahlil qilish asosida ularni munosib baholash, shu asosda atrofdagilarning xatti-harakatlariga tanqidiy munosabatda bo'lishlari lozim. Bo'lajak pedagoglar ta'lim muassasasi talabalarining kasbiy mahoratlarini hosil qilishda ta'lim-tarbiyaning ijtimoiy hayot bilan uyg'unligini ta'minlash prinsipiga qat'iy amal qilish kerak. Shu asosda bo'lajak pedagog-tarbiyachilarning tarbiyaviy ishlarning mazmuni, shakllari, vositalari va metodlarini o'zlashtirishlariga erishiladi. Bularning barchasi bo'lajak pedagoglarda ma'naviy xislatlarni tarkib toptirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi¹. Maktabgacha ta'lim muassasasi pedagog-tarbiyachilar bolalarda ijobiy xislatlarni tarkib toptirish bilan bir qatorda, ular xulq-atvoridagi salbiy xususiyatlarning oldini olish, ularni bartaraf qilish tajribasiga ham ega bo'lishlari kerak. Ko'pincha maktabgacha ta'lim muassasasiga yangi kelgan bolalarda tortinchoqlik, injiqlik, guruh hayotiga moslashmaslik kabi holatlar kuzatiladi. Bunday holatlarni bartaraf etish, bolalarni jamoa hayotiga moslashtirish, ularni muloqot vaziyatlariga olib kirish, ruhiy osoyishaliklarini ta'minlash pedagog-tarbiyachilarning muhim vazifalari sirasiga kiradi. Bolalar xarakteridagi salbiy jihatlarni bartaraf qilishga ko'maklashish, ularni to'g'rilik va haqgo'ylikka o'rgatish, irodasini mustahkamlash pedagog-tarbiyachilarning muhim vazifalaridandir. Bunda pedagog-tarbiyachilar jamoaviy ta'sir ko'rsatish metodidan foydalanishlari kerak. Pedagog-tarbiyachilar bolalarni tevarakatrodagi voqeyelik bilan tanishtirish, ularni shu jarayonda ishtirok etishlari uchun tayyorlashi kerak.

O'quvchilar oldiga aniq, o'rtacha murakkablikdagi vazifalar qo'yilgandagina, ularda tashabbuskorlik, qiziquvchanlik, faollik ko'rsatish istagi namoyon bo'ladi. Natijada bolada mas'uliyat hissi paydo bo'ladi, pedagog tomonidan bildirilgan ishonchni oqlashga intiladi. Ko'rinib turibdiki, bo'lajak pedagoglar oldiga

¹ “Мактабгача таълим муассасаларида таълим жараёнининг сифати ва самарадорлигини такомиллаштириш: муаммо ва ечимлар” мавзусидаги республика илмий-амалий конференцияси материаллари. -Т.: ЎзПФТИ. LESSON PRESS. 2017 йил 15 сентябрь. 168 бет.

qo'yiladigan vazifalar murakkab va ko'p qirralidir. Shuning uchun ham bo'lajak pedagog-tarbiyachilarda ilmiy dunyoqarash asoslari, yuksak ma'naviy xislatlar, jamoa, jamiyatda o'zini tuta bilish ko'nikma va odatlarini tarkib toptirish sohasida tizimli tarzda ish olib borish talab etiladi.

Kasbni to'g'ri tanlash inson hayotidagi muhim qadamdir, yosh avlodning butun hayotining muvaffaqiyati ko'p jihatdan kasbning qanchalik to'g'ri tanlanganiga bog'liq. Kasbni to'g'ri tanlash har bir o'quvchining qiziqishlari, moyilliklari, qobiliyatlari va imkoniyatlariga mos kelishi uchun uning sog'lig'i, assimilyatsiyasi va hissiyotlarini hisobga olish kerak, ular ijtimoiy foydali va samarali ishda eng ko'p aniqlanadi va namoyon bo'ladi.

Kasbni to'g'ri tanlash inson nikohining muhim elementidir. Yosh avlodning hayoti davomida muvaffaqiyati ko'p jihatdan kasbning boshidanoq qanchalik to'g'ri tanlanganiga bog'liq.

Kasbni to'g'ri tanlash har bir o'quvchining sog'lig'i, afzalliklari va his-tuyg'ularini ob'ektiv asoslar, qiziqishlar, moyilliklar, qobiliyatlar va lozim imkoniyatlariga mos keladigan tarzda hisobga olishdir. ular ijtimoiy jihatdan foydali va hammaga qaraganda ko'proq samarali mehnat qilishadi.

Biror kishi nima qilayotgani haqida ijodiy munosabatda bo'lsa va mehnat unumdorligini doimiy ravishda oshirsa, tanlangan kasbga katta qiziqish bildirsa, ishining ijtimoiy ahamiyatini tushunsa, ishdagi qobiliyatini yaxshilasa, shundagina u ishdan qoniqadi va baxtli bo'ladi. Barcha olimlarning fikriga ko'ra, bundamsiz shaxs jamiyatga eng katta foyda keltiradi.

Ushbu bayonotlardan professional videotasvirning alohida ijtimoiy ahamiyati kelib chiqadi. Barcha olimlarning fikriga ko'ra, professionalni erkin tanlash katta ahamiyatga ega. Biror kishi qilayotgan ishini sevsa, u bundan xursand bo'ladi, qoniqadi, ajoyib tashabbus ko'rsatadi, ortiqcha ishlamasdan mehnat unumdorligini oshiradi.

Kasb tanlashga e'tibor mehnat ta'limi jarayonida juda samarali shaklga ega bo'ladi. Kasb tanlashga bag'ishlangan pedagogik ishlarida murabbiy o'qituvchilar va otalarning o'spirinlarning hayot yo'lini tanlashi uchun javobgarligi haqida fikr yuritadi. Murabbiy bu borada to'g'ri maslahat berishi uchun o'qituvchi kim bo'lishni xohlayotganini va nimaga umid qilayotganini, qanday nimaga energiya sarflayotganini va uning muddatlari qanchalik amalga oshirilishini bilishi kerak.

Umuman olganda, talabalarni yoshlar kasbiga yo'naltirish masalasi qadim zamonlardan beri dolzarb bo'lib kelgan deb aytyshimiz mumkin. Bundan biz

yoshlarni kasbga o'rgatish va benihoyning ijodiy faolligini oshirishdagi roli katta ekanligini ko'ramiz.

Kasbiy-pedagogik bilimdonlik asosan to'rtta komponenti bilan tavsiflanadi:

- Shaxsga, insonga yo'nalganlik;
- Pedagogik voqelikni izchil idrok etashi;
- Fan sohasiga yo'nalganlik;
- Pedagogik texnologiyalarni egallash.

Kasb tanlash (kasbga yaroqlilik) - kasbiy ishning butun tizimida yakunlovchi bosqichdir. Ayni shu bosqichda xodimning tanlagan kasbga uzil-kesil muvofiqligi yoki nomuvofiqligi aniqlanadi. Lekin kasb tanlash (kasbga yaroqlilik) metodlaridan kasbga yo'naltirishning faqat yakunlovchi bosqichida foydalanish mumkin, deb hisoblash noto'g'ri bo'lur edi. U yoki bu kasbning egallagani holda dastlabki tibbiy-fiziologik va psixologik ko'rikdan o'tmagan yigit yoxud qizga tanlagan kasbi zid bo'lishi ham mumkin. SHu boisdan kasb tanlash boshlang'ich bosqichda ham, shuningdek yakunlovchi bosqichda ham o'tkazilishi lozim. Kasbga yaroqlilik - mazkur kishining ushbu kasb bo'yicha mehnat vazifalarini bajarishi uchun yaroqli yoki yaroqsizligini qayot qilishdangina iborat emas, albatta.

Kasbga yaroqlilikni boshqa jihatdan ham:

- 1) odam o'zi tanlagan kasbga yaroqlimi yoki yo'qligi;
- 2) hayot yo'lini tanlagan chog'da u nimalarga amal qilishi lozimligi;
- 3) uni o'qitish masalasiga qanday qilib bir muncha oqilona yondashish, ya'ni unda kasbga yaroqlilikni qanday qilib g'oyat maqsadga muvofiq tarzda shakllantirish, tarbiyalash va rivojlantirish mumkinligi jihatidan ham ko'rib chiqish kerak.

Boshqacha qilib aytganda, u yoki bu kasblarni egallashga harakat qilayotgan odamlarning tibbiy ko'rsatkichlari bilan bir qatorda ularda diqqat, tafakkur, psixomotorika va shu kabi psixik funksiyalarni rivojlantirish bilan bog'liq muayyan psixologik kayfiyatni ham shakllantirish shaxs fazilatidir. Kasbga yaroqlilikni odamning kasbga nisbatan qo'yilgan talablarga mos bo'lgan tug'ma yoki hosil qilingan psixofiziologik xususiyatlari yig'indisi deb qarash yaramaydi. Faqat ba'zi kasblar (sozanda, rassom va shu kabilar) uchun muayyan tabiiy ma'lumotlar talab qilinadi. Shu boisdan psixolog, mehnat o'qituvchisi va boshqalarning vazifasi o'quvchi kasb (mutaxassislik)ni yoki o'quv yurtini to'g'ri yoki noto'g'ri tanlaganini; tanlagan kasbi yoki o'quv yurti uning mayllari yoki qobiliyatlariga mos yoxud mos emasligini; kasbni yoki o'quv yurtini tanlash vajlari, ota-onalarning, o'qituvchilarning va shu kabilarning fikri qanday ekanligini

aniqlashdan iborat. O'quvchilarning kasbga bo'lgan qiziqishlari va mayllari ana shunday ma'lumotlar asosida aniqlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Pedagogikaning izohli lug'ati.: T. 2009-210-213 b.
2. Raxmanov B.X. Bo'lajak o'qituvchi uchun kasbiy madaniy aloqalarni shakllantirish tizimi.: T.Fin.<https://study.vseokoree.com/obshchee-obrazovanie/doshkolnoe-obuchenie>
3. Sultansaidova, M. (2023). Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyachilarini kasbga yo'naltirib o'qitishda metodik tayyorgarligini takomillashtirish yuzasidan xalqaro tajribalar. Maktabgacha va maktab ta'limi jurnali, 1(1).
4. Development of Professional Competencies of Students Based on Social Cooperation. A.A.Artikbayeva. Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal 2 (2), 354-356
5. Abzalxanovna, S. M. (2023). JAHON REYTINGI VA BO'LAJAK TARBIYACHILARNI KASBGA YO'NALTIRIB O'QITISHDA METODIK TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASH-TIRISHNING NAZARIY ASOSLARI. Science and innovation, 2(Special Issue 13), 758-761.
6. Xalilova Dilnoza Furqatovna. "Maktabgacha ta'lim tashkiloti bo'lajak tarbiyachilarining ijtimoiy kompetensiyasini shakllantirish". Ta'lim sifati – Yangi O'zbekiston taraqqiyotini yanada yuksaltirishning muhim omili, Qo'qon 21 iyun 2023 yil. 677-679.
7. Sultansaidova, M. (2023). DEVELOPMENT STAGES OF PRESCHOOL EDUCATION PEDAGOGY. Confrencea, 4(04), 386-393.
8. ДХ Садикова, МС Калауова РОБОТЫ-ИГРУШКИ И МАТЕМАТИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ НА ЗАНЯТИЯХ Analysis of world scientific views International Scientific, 2023
9. Гавхар Акбаровна Камалова. Социально-педагогическая сущность развития профессиональной компетентности учащихся на основе интегративного подхода. Intellectual Education Technological Solutions And Innovative Digital tools. 2023. 213-221
10. Abzalxanovna, S. M. (2023). BO'LAJAK TARBIYACHILARNI KASBIY MOSLASHTIRISH OMILLARI VA SHART-SHAROITLARI. Лучшие интеллектуальные исследования, 8(4), 46-51.

